

NYITRAMEGYEI SZEMLE

POLITIKAI, TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Megjelen vasárnaponként.

Előfizetési árak: Egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr, negyed évre 1 frt 25 kr. — Kézsegeknek, körjegyzőknek és tanítóknak 4 frt.
Egyes szám ára 10 kr.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. Tóth János.

Társzerkesztő: **Dr. Dudek János.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Papnevelde-utca 9. szám.

Hirdetési árak: Egy háromhasábos petitsor ára bélyegen kívül 8 kr. Többszöri közlésnél árkedvezmény.

Hivatalos hirdetések 100 szög 1 frt 30 kr, minden további megkezdett 100 szó után 1 frttal több

A megalázott kormány.

(D.) Akármire lehetünk elkészülve, csak a szerdai főrendiházi ülés kimenetelére nem. Nem is egy hónapja, hogy egy előkelő főrendiházi tag azt mondta nekünk: nemcsak a kúriai bíraskodásról szóló törvényjavaslatot a maga páratlan kanzelparagrafjával fogják megszarazni, de akármit, még annál rosszabbat is, hiszen a főrendiház is úgy ki van forgatva és annyira megszapordott benne a kötött szavazók száma, hogy már nem is érdemes főrendiházi tagnak lenni.

És ime a szept. 30-iki ülésen egész váratlanul épp az ellenkezője történt. Amire a képviselőházban képesek nem voltak, br. Vécsey kugratja először Bánffy, ki kénytelen bevallani, hogy legközelebb feloszlatja az országgyűlést. Azután, ami szinte hallatlan e házban, ugyancsak br. Vécsey interpellációjára Perczel miniszternek a választási visszaélésekről adott választát nagy többséggel tudomásul nem vették. Tetejébe azután a képviselőválasztások felett való kúriai bíraskodásról szóló javaslatot, melyet a kormány a képviselőházban annyira védelmezett, melyet Perczel a papok zaklatására kidöntött kanzelparagraf-fal megtoldott, úgy magyirbálták s nemcsak ezt a paragrafust, de több mást is törölték, hogy maga Bánffy is eltávozott, látván hogy még Keglevich István is ellene

szól s hogy az ülésben nem ő, de Zichy Nándor az úr.

Mondják, hogy egyenesen maga Bánffy akarta a javaslat bukását s maga parancsolta le hivat az ülésről. Higye ezt, aki hinni akarja. A zsarnok nem szokott önmegtagadó lenni, kivált akkor, ha saját javaslatáról van szó. Bánffy minden tette, minden szava tanuskodik erről. Ha a javaslatban volt is néhány pont, ami talán a választások tisztaságának biztosítására szolgált volna, de ki az a naiv, aki a mai kormányban törvénytisztelést vagy törvénytől való félelmet tételezne fel, ha érdekei úgy kívánják?

Az egész javaslat csak a kanzelparagraf miatt kellett a kormánynak, mely kimondja, hogy ha valamely lelkész isteni tiszteletre szánt helyen a választás eredményét befolyásoló nyilatkozatot tesz, nemcsak megbüntetik és pedig jól sulyosan, de az ilyen választás megis semmisíthető. Ez kellett a kormánynak, mert ez oly tág értelmű fogalmazás, hogy minden papot lehet miatta becsukni, ha még úgy nem beszél politikáról a templomban és minden ellenzéki választást lehet miatta megsemmisíteni. Ezt ejtette volna el magától a kormány, ezt a makacs és bosszúálló Bánffy, ha, mint Keglevich beszédéből kitetszett, nem a saját hívei körében is talált volna ellenkezésre?

A szerdai ülésen akárki mit mondjon,

nagy megalázása történt a büszke kormánynak, mely sem isteni, sem emberi jogot nem ismer s ha semmi további politikai következményei nem is lennének e leszavaztatásnak, az az egy áll, hogy a Bánffy-kormányra közvetlenül az országgyűlés feloszlatása előtt letörülhetlen politikai szégyenbélyeget nyomott a főrendiház.

A leszavaztatáshoz járult az a lesújtó politikai lecke, melyben Schlauch Lőrinc biboros az ülés vége felé — mintegy a dráma befejezésül — részesítette a kormányt.

Schlauch biboros mint jogász és kulturtörténész a magyar szellemi arisztokracia zenithjén áll. Régi parlamentarista és higgadt politikus, ki az államkormányzás módjait az élet mezején tanulmányozta. Ismerte az alkotmány visszaállítását utáni liberálisokat s ismeri jól a mai duodec nagyságokat, kik egy Deáknak, Andrásynak még lábuk saruinak szíjait sem méltók leoldani.

Ez a politikai lángész a javaslat kapcsán egy magasabb nézőpontra emelkedett s kritikát mondott a legutóbb lefolyt öt év politikája felett.

Csáky rendelete óta az egész kormánypolitika — úgy mond — a visszatorlás jellegét viseli. A visszatorlás pedig, melylyel az államférfiak csak a legtrikább, csak a legvégsőbb esetekben élhetnek, ellenkezik nemcsak a böcs államférfiúi mérséklettel, de

A „NYITRAMEGYEI SZEMLE” TÁRCÁJA.

Az elrabolt sürgöny.

Történeti elbeszélés németből.

II. Jakab, a Stuart-ház tagja, az angol trón törvényes birtokosa, alig telepedett meg 1689. május 11-én Kinsalenál az ír földön, a híhú írek egy emberként sorakoztak a Stuartok mellé és Jakab rövid időre rá ismét a zöld Erin, ahogy Angliát nevezik, birtokában volt. Azonban nem sokáig tarthatta magát és derék népe szomorúságára csakhamar újból kénytelen volt elhagyni országát. Pártutó vejének, orániai Fülöpnek ugyanis sikerült a katonaság főbb embereit megvesztegetés és intrikák által törvényes uruktól elcsábítani, sőt álnokság és erőszak útján oda vitte a dolgot, hogy őt magát alkirálynak kiáltották ki. Nagyhamar összegyűjtötte seregét, Boyne mellett megnyerte a csatát és Jakab király kénytelen volt Franciaországba menekülni.

Keserű idők következtek most a zöld sziget lakóira, ismétlődtek a kegyetlenkedések, mint akár a kegyetlen Erzsébet királyné vagy a vaskezü Cromwell napjaiban. Egyes néptörzsek igyekeztek elnyomóiktól és szabadságuk megrablóitól

szabadulni; egyes grófságok még Jakab király futása után is nyílt lázadásban állottak a szöszegő trónbitorlóval szemben. Ezen mozgalmakban mint a Stuart-ház egyik legodaadóbb védelmezője, Patrick Vilmos gróf, Fenny-Moor ura tűnt ki. Népe híven kitartott mellette, mint atyjához ragaszkodott és teljes önfeláldozással követte hadi vállalatáiban, melyekkel az orániaiaknak annyi kárt és bajt okozott.

Minél nemesebb gondolkozású és nagylelkűbb azonban valamely ember, annál nagyobb próbákra szokta őt olykor kitenni a gondviseles.

Egy ilyen hadi támadás alkalmával Patrick váratlanul Fülöp csapatai közé került. Kis seregét részben lemészárolták, részben megfutamtották, ő maga pedig vitéz ellenállás után, több sebből vérezve, fogságba jutott. Nagy volt az öröm az ellenséges táborban, mert nagy jutalom volt kitűzve annak részére, aki Patrickot akár élve, akár halva a kormány kezébe juttatja. Hogy a Stuart-ház félelmetes bajvivőjét teljesen lefegyverezték, gúny és szitok között láncra verve Limerickbe szállították s itt szigorú őrizet alá helyezték.

Hogy Sir Patrickkal való banásmódjukat a világ előtt a törvényesség látszatával fedjék, egy sebtiben összeállított haditörvényszék elé állították,

mely bitóra ítélte. Egy pár napja maradt csak, még a halálos ítélet megerősítése Dublinból, ahol orániai Fülöp lakott, meg nem érkezik. Szívzaggató jelenet volt a nejétől és gyermekeitől való válása. Felig ajultan vitték ki a nejét s gyermekeit is, akik sirva kapaszkodtak atyjukba, erővel kellett eltávolítani. Többen barátjai közül is hozzáférköztek a sötét zárkába, hogy utójára lássák Patrickot s búcsúzóul utolsó Isten hozzáddal váljanak el tőle. Csak egy személy a szeles rokonságból nem jelentkezett még búcsúzásra, sőt még jelt se adott magáról, bár már többször kezdezősködött utána és éppen az, ki Patricknak szemefénye, családjának reménye, atyai szívének öröme volt, leánya Jane.

A lenyugvó nap utolsó sugarai világították meg a vastag vasrácokat, melyek barátságatlan lakásának kis ablaknyílását csaknem sötétté tették, az árnyék a nap utolsó csillóságát is elnyomta; mert a börtön, melyben Patrick fogva volt, boltozott pincéhez hasonlított s meglehetősen mélyen feküdt a földszin alatt. Egy keveset evett s aztán fejét a nyirkos falnak támasztva, átengedte magát fájdalomnak s afeletti keserű bánatának, hogy szeretett gyermekét legalább utójára néem volt alkalma láthatni. Amint így gondolataiban el volt mélyedve, esikorogva nyílik meg a

lépésről-lépésre haladva s az ész helyett a makacsság tanácsát követve, odavezetett a radikális reformok szélére, az államnak az egyháztól való elválasztására, mi nálunk az ezer éves ellenkező mult miatt rázkódtatások nélkül nem történhetik.

Végzeteljes tévedés! — kiált fel az államférfi s visszamenve a javaslatra, a történelem lélektanát hívta segítségül, s a legszerencsétlenebb koercitív rendszabályoknak nevezte azokat, melyek vallási színezettel bírnak. Mondhatni-e pacifikációnak azt, kérdi a kormányt, ha a midőn a szenvedélyek ugyn mélyen dultak, egy újabb törvényt alkotunk, mely a helyett, hogy csillapítaná a kedélyeket, azokat még inkább izgatja? mely midőn a papságot bántalmazza, tán vallásháborút is képes felidézni?

Még senki sem mutatott így rá a mai kormányzat magára a hazára veszedelmes szellemére, a mai kormányban az államraison teljes hiányára, mint Schlauch e szavaival.

Azután a haza körül annyi érdemet szerzett, de ma páriaként okatlanul üldözött kereszténységnek és a kanzelparagraf által pellengérré állítani szándékolt kath. papságnak adott szatiszfakciót.

A kereszténység — nygmond — teremtette Magyarországot, mint a nyugoti civilizáció egyik fontos tényezőjét, püspökei, papjai e fiatal államnak bölcsőjénél állottak, ápolták, gyermekeit tanították és annak boldogságát legszentebb feladataik közé sorolták. Nem lehet időt mutatni, a melyben hűlnek lettek volna hazájukhoz és én — hangsúlyozta a bíboros — őseink nevében, nevében azon derék magyar katolikus papságnak, kik ma is a haza szolgálatában tőrnek a nap és időnek hevé, azon papságnak nevében, mely meg nem érdemelte, hogy a maga egészében egy igazságtalan, hatásában a legszomorúbb idők emlékeztető törvény által, becsületében, jó hírnevében megsértessék, ezek nevében emelek szót a törvényjavaslat intézkedései ellen.

Sem mi, sem papságunk meg nem érdemeltük, hogy a pártküzdelmekben izzóvá lett

helyzet alatt, mely a higgadt megfontolást legalább nagyon megnehezíti, a külföld és a haza előtt kompromitáltassunk.

De ha megtörténik, a kath. papság, dacára üldöztetésének, sohasem fogja elfelejteni királya és hazája iránti köteleességeit.

Lehet, hogy a bíboros falra borsót hányt, midőn államférfi tapasztalatait odakinálta Bánffy-nak, Perczelnek tanulságnul, de annyi bizonyos, hogy amint a szerdai nap az üldözött katolicizmusnak némi elégtételül szolgált, úgy a Bánffy-kormányra több oldalú megaláztatásánál fogva sokáig emlékezetes marad.

Szűkebb hazánkban, Nyitra és Trencsénmegyékben, a néppárt szervezeten várja a választásokat. Vannak jelöltjei s készen áll a hadserege. A kormánypart is utána néz — a partkasszanak. Mert alkotmányos értelemben alig is van itt egyebe. Egy kerület se tartsa magát gyengének a néppárt nézve. Mi rendesen többen vagyunk, mint előre gondolnánk. Tavaly mikor itt Nyitrán fölépelt Latkóczy, Craus alispán mosolyogva fogadta a hirt a néppárt sorompóba állásáról. És a végén, mikor 400—500 többséggel rendelkezünk, melyet se pénzzel, se preszócióval eltáoritani nem lehetett, ő mosolygott legkevésbé. De persze papjaink mint egy ember állottak a nép mellett, Judás-pénzt egy se kerestek, s a nép kitartott papjaival. Fölseges látvány volt ez! Legyen ez így most is mindenfelé.

Ne legyenek napirenden! Borne-misza Lajos, a hehársi kerület képviselője, multkori beszámolójában a néppárt ellen nyilatkozott és pedig azért, mert nem tartja kívánatosnak, hogy az egyházközi kérdések állandóan napirenden legyenek, mert ezek — nygmond — vallási villongást eredményeznek s lehet, akaratlanul felduljak a mindnyájunk által annyira kívánt felekezeti és társadalmi békét. Még ilyen jobb akaratu s a liberalizmussal nem trafikáló férfiak is elfogultak tudnak lenni az események megítélésében. Ezt a frázist a kormánypart találta ki a saját érdekében s egyszerűen arra szolgál, hogy megtevéssze az embereket. Azoknak a kérdéseknek napirenden kell lenniök és maradniök, míg nem orvosoltatnak, mert jogtalanságba csak a gyáva nyugodhatik bele, valamint a tulajdonos addig reklamálja jószágát, míg vissza nem kapja. Ez kezen fekvő dolog. De azért a kérdések napirenden tartása vallási villongásra nem vezethet, mert hiszen a felekezetek egyiképanaszokdnak az új rend ellen; nem is dulják fel a társadalmi békét, mert mint mindenki tapasztalhatta, a néppárt még akkor is a törvény tiszteletéhez tartja magát, ha

bármily szegyeteljes módon kelljen is meghalnom. Most azonban itt vagy, szeretett gyermekem, eljöttel, hogy vedd szerencsétlen atyád utolsó áldását.

— Nem, nem, még nem! kiáltott fel Jane. Önnek nem szabad még meghalnia!

— Légy nyugodt, gyermekem! Ó bár csak én is így megvigasztalhatnának. De mióta ezen erős falak közt zárva vagyok, minden reményt hiábavalónak tartok. Ismerem én az aljas oraniat és kiolthatatlan gyűlöletét népem iránt. Még három nap van hátra — és te, valamint a többé gyermekeim. . . . A szó elakadt reszkető ajakán.

— Még három nap, ismételte Jane bizonyos elfogódott hangon; erre felugrott. Még három nap! . . . Ezért nem hagyok fel a reményne. Nem atyám. Ön meg van mentve. Ön elni fog. Hiszen öreg atyám barátja annak a kancellárnak, aki az oraniainak legbizalmasabb embere. Ön beszélt nekem erről, jó atyám! Ennél fog majd öregatyám közbenjárni. S azért, ön atyám, még nem fog meghalni.

— Hiú remény! viszonzá Patrick, majd emelkedett hangon folytatta. Nem kedves Janem; ne ringatózdál hiú reményekben, számomra nincs többé szabadulás! A trónbitorló bizonyosan aláírta már halálos ítéletemet. A küldőne, aki a jóváha-

a legnagyobb igazságtalanságot követik el veled szemben. Láttuk mi ezt Nyitrán, amikor minden nemesebb jogérvésű emberben felforr a vér. Hanem igenis a néppárt csak a liberális zsarnokok bekéjét zavarja, nem engedi őket nyugodni, de ezek nem is érdemlik ám meg a békét. S háborgatásuk igenis az ország és a nemzet érdekében áll. Azért B. helytelenül ítélte, midőn ily alapon a néppárt ellen nyilatkozott.

Eltársakhoz!

Közeledik a megpróbáltatás ideje, küszöbön állnak a választások. Elébe nézünk annak a pillanatnak, midőn a választói joggal hazánk sorsa lesz kezünkbe letéve.

Alkotmányos életben ez a legfontosabb pillanat, midőn a nemzet maga határoz maga felett s bizonyosságot tesz arról, vajjon szabadság, jólet, lelkiismeretes kormányzat kell-e neki, vagy szolgaság. Ma legalább e fölött fogunk dönteni. Mert a liberális rendszer, mint látjuk, tönkre tett bennünket a gazdasági téren, meghamisította a jogot, romlott közigazgatással nyomorgatja a polgárokat, meghamisította a választásokat, elnyomta a szabad polgárt s oly hallatlan korrupciót hozott meg, hogy ma már igazán nagy érdemszámba megy becsületes embernek lenni.

A néppárt igaz keresztény elvekre támaszkodva hadat izent ennek a liberalizmusnak. Nem immel-ámmal, de határozottan és férfiasan. Hiven a keresztény magyar tradíciókhoz. Népgyűlésein megismertette programját, bejárta az országot s a nép mellette nyilatkozott.

Eltársak a felvidéken! rajtatok áll, zászlaját szerte a kerületekben diadalra vezetni. A hazának, mely keresztény és magyar s csak az utóbbi időben került a pogány liberalizmus karmaiba, tesztek ezzel szolgálatot és halára kötelezitek a jövő nemzedékeket. Mert ha a liberális rendszer még sokáig fog itt gazdálkodni, a szabad magyar haza fiai foghatnak majd vándorbotot, vagy szolgálai lesznek a lelketlen merkantilistáknak.

Nézzetek magatok körül s tanuljatok az eseményekből.

Kivált hozzátok fordulunk, ti a nép született vezérei és atyái, hozzátok ti érdemes papjai az ősi egyháznak. Hozzátok kiált a haza, melynek bölcsőjénél álltak elődeitek, melynek csatasíkjain véreket hullattak s mindig vele örültek, vele bústak. Rátok néz a nép, mely vezető, tanácsadók után kiált számos bajaiban. Ti vagytok, akik e jellemtelen korban is fölértitek, mi az elvűség

gyást és a sürgönyt hozza, már Dublin felől uton van. Legfölebb három nap lehet még kivégeztésemig s még atyám elmegy a kancellárhoz s közbenjárhat értem, én nem leszek többé az élők között. Egyébiránt, kedves gyermekem, én már mindenre készen vagyok. Tegnap titkon itt járt nálam régi gyóntatóm, Istenemmel kibékültem, az emberekkel szintűgy; boszút nem tartok szívemben. Én királyomért halok meg és katolikus vallásomért. Legyen meg Isten akarat.

— Nem, neked nem szabad még meghalnod, atyám! ismételte Jane egész férfias határozottsággal és bizalomteljesen emelte fel szeméit az ég felé. Majd mohón megragadta atyja kezét, gyermeki odaadással megcsókolta és mondá: Válgjenk el, jó atyám! Én bucsúzom, de csak a közeli viszontlátásig.

— Hogy érted ezt, drága jó Janem?

— Ne tudakolja ezt tőlem, atyám.

— De hát mire alapítod merész reményedet?

— Istenre és saját erőmre.

— Jane, Jane! ne tedd ki magad miattam valami veszélynek, mond Patrick aggódva. Ismertem leányát, tudta, hogy atyja lelke lakik benne.

— Atyám! imádkozzék Istenhez és a szent-Szűzhöz, hogy sikerüljön tervem.

és becsület és hogyan kell önzetlenül szolgálni a kereszténységet s a hazát.

Am tegyetek apostoli erővel, tegyetek odaadással, vezessétek a népet azon szent zászló alá, melyre a kereszténység és a haza van fölírva.

Ne zavarjon semmi, még az sem, hogy talán erőszak fogja letiporni biztos reményeteket. Ha nem győzünk ma, győzünk holnap, mert a rendíthetetlen kitartás, karöltve az ügy igazságával, előbb-utóbb diadalt arat.

Szóval tegyen le mindenki a kényelemlől és a hiú földi vágyakról, ambíciója legyen fiatalnak és öregnek minél nagyobb és nemesebb részt kivenni a „pro aris et focis“ vivandó harcából, mert elveikért küzdeni férfui erény.

A haza és a kereszténység szent ügyéért tehát fel elvtársak, jelszavunk legyen: eljen a neppárt!

Dudák János dr.

Prohászka O. beszéde Ürményben.

Tisztelt polgártársak!

Volt egyszer egy cár, akinek nem tetszett, hogy az oroszok hosszú, lebejtős kabátot és zsíros, gubancos haját viselnek, azért elrendelte, hogy a városok s a faluk elején szabók és borbélyok álljanak őrt ollóval, akik a muzsikot lefogják, a kabátját lenyessék s a fejét megkoppasszák. Kötelték ezt nagyon az orosz polgárok, s elmentek könyörögni a fölséges cárhoz, imig szólván: Fölséges Urunk! a gabonánkat úgyis a magtáraidba szállítjuk, a pénzünket adóba fizetjük, a vérünket csatáidon ontjuk: hadd meg legelőbb a kabátunkat, s ne kopaszod meg a fejünket.

T. polgártársak! Van-e nép a föld hátán, mely forróbban szeretné hazáját s királyát, mint a magyar? Van-e, mely hazafiasabb lelkesüléssel áldozná föl vagyonát s vérért a trónért s a hazáért? Van-e, mely tisztességtudóbb volna a világi s egyházi hatóság iránt, mint a magyar? Itt állnak közöttünk azon jeles családok sarjai, a Zichyek, Hunyadyak, kiknek ősei a múlt században azt kiáltották, hogy vért s életet a királyért s hazáért; itt állsz előttem te is magyar népem, mely nem kiáltottál, de adtál, mindent ami kellett; vért is életet is; véradóval fizettél Európának a tatár s török harcain; véradóval a fölséges királyi háznak; nemzeti történelmed véres lapjairól semmi sem szökik úgy szemünkbe, mint hősiesség s áldozataid.

De most nem kabátunkat, nem pénzünket, — azt már elvitték, — nem vérünket; de lelkünket, lelkiismereti szabadságunkat akarják elvinni, s erre már odaszólunk, úgy hogy megérthetik: azt nem engedjük; a lelkünket nem kaptuk sem Bánffytól, sem a honatyáktól; vérrrel szerzett szabadságunkat nem hagyjuk; lelkiismeretünket ne piszkálják, — minek emlegetik különben a lelkiismereti szabadságot —; hanem összeállunk

— De hát mit akarsz tenni?

— Kötelességemet, volt Jane utolsó szava. A fogházfelügyelő újból jött és Jane: Jó éjszakát atyám! szavakkal hagyta el a szomorú helyet.

Másnap egy magános vándor Shannonwood hidja felé tartott. Amint az országot elhagyta, fáradtan és porttól ellepve a fogadó kőpadjára leült. Szürke dalmányát óv szoritotta karcsu testéhez s azon egy kurta, barna szövetű köpeny. Semmi feltűnő sem volt a férfun, legfőleg a szegénysége. Fiatalnak kellett lennie, ámbar mélyen lehúzott kalapja arcvonásait teljesen elfödte. Egyik kezében kis csomagot tartott, másikban butykos vándorbotot. Italt hozatott magának a fogadóból s amint kissé kipihente az út fáradalmait, újból útnak indult.

Lassan be is sötétedett és hatalmas felhők kezdtek csoportosulni az égen. A városka utcáin szélvihar kezdett dühöngni és erős cseppek csapdosták az utcakövezet. A Shannon-folyó hullámai zajongva törtek a hid pilléreinek.

— Isten legyen neked irgalmas, fiatal ember, ha ez éjjel tovább akarod folytatni utadat, szólj oda az éjjeli őr az utasnak, amint ez gyors léptekkel a hidhoz közeledett. A megszólításra nem felelt. Sietett előre s pár perc

és sérelmeink megszüntetését s lelkiismeretünkkel ellenkező törvények megváltoztatását követeljük.

A sok baj közül, amely a magyar népet töri, én ez alkalommal csak az „új renddel“ akarok foglalkozni. Az „új rend“, ez volt a most haldokló országgyűlésnek legfontosabb s legkihatóbb törvényesportja, ez hozta forrongásba az országot, s ez a forrongás nem a lázas betegnek vergődése, hanem a kereszténység lelkes talpraállása, mely jogát követeli.

Mi tehát az az új rend? Az új rend egy vakmerő, és erőszakos támadás a keresztény rend, a lelkiismereti szabadság ellen s egy jelszóval jellemezhető, ha azt mondjuk: az új rend tényleg annyit jelent, mint „el a keresztrel“; csináljon helyet a kereszténység a pogányágnak, a hit a hitellenségnek, a keresztység az anyakönyvnek, a házasság szentsége a szerződésnek: félre s félre veletek régi, keresztény tanok, törvények, szokások; egy új világba lépünk, ahol az Isten is szűkebb helyre szorul!

Ide tartozik első sorban a felekezetenküliség törvénye. A hivatalos Magyarország kimondta, hogy polgárainak semmiféle vallásfelekezethez tartozniuk nem kell; ő avval nem törődik; kimondta, hogy a keresztiséget nem ismeri; kimondta ha nem is szóval, de tényleg, hogy a polgárosodás első paragrafusát, melyet Krisztus diktált: elmenvén az egész világra, tanítsatok . . . keresztelvény, törvénykönyvéből kitörli; a felekezetenküliség alapján a magyar törvényhozás okvetlenül azt tartja, hogy a haladást már nem a kereszténység hordozza; különben lehetetlen volna, hogy mikor ezt tartja, a kereszténységről lemondjon s maga alatt vágja a fát.

Hát nem ellenkezik ez a törvény a magyar nép történelmével, életével és lelkével?!

S ha már az az állam — pedig mi az az állam, ha nem mi magunk, — mondom, ha már az az állam annyira van, de hát nem a mi nevünkben tette-e ezt? mifele tőkés hatalom dolgozik ott? mifele tőkés kéz kísért ott? Tény, hogy titkos, idegen kéz műve ez! ez a törvény nem a nép lelkeinek gyökerén fakadt; ezt rátküldték. Nekünk a kereszténység a létalapunk mindenütt, a magán- s a közéletben egyaránt; mi tudjuk, hogy nemcsak a házuk, de a hazánk is ezen épül s mindent megteszünk, hogy törvényes uton, alkotmányos jogaink felhasználásával e törvényeket megváltoztassuk!

Ha valaki ezt sokalja s csóválja a fejét, annak mi azt mondjuk: nem akarunk kivétkezni 1000 éves népeletünk jellegéből. Ha nem vetkőzzük le nemzetiségünket; éppen úgy nem akarjuk levétkezni vallásunkat. Mert a kereszténység a legfőbb kincse a nemzetnek; s rászolgált, hogy az állam maga mind a két kezével nyúljon utána. Úgy-e volna bosszankodás s fegyverrehívás, ha valami idegen hatalmasság eldekretálna nyelvünket, mert azt hirdetik, hogy nyelvében el a nemzet; de mennyivel él a nemzet hitében, vallásában? annyival inkább, amennyivel a hang utána áll a gondolatnak s a gondolat az életnek! A meleg, eleven hit tartja a népeket; enélkül az

alatt kívül volt az erős falakkal és toronyokkal megerősített városon. Utja egy nagy elhanyagolt síkságon vezetett, messze a szemhatárig se fa, sem hajlék nem volt látható sehol. Kissé meredek domb emelkedett útjában, amiért lépteit meg kellett lassítania. Lépésről-lépésre haladt, hogy az oldalt eső mély árkokat elkerülje.

A zivatar mindig erősebb lett, az eső csak úgy szakadt, az orkán bömbölt a pusztán, mintha egész falkája az éhes farkasoknak vonult volna arra. Ez idegen ismét gyorsabb tempóban indult, mintha csak dacolni akart volna a viharral. Végre jobbra fordult s egy régi, az egész vidéken szomorú hírben álló tölgyfa felé tartott. Ez a tölgy magánoson állott az egész pusztán.

A nép „bloody oak“-nak, véres tölgyfának nevezte, s Limericktől két mérföldnyi távolságban volt. Ennek hossza, lombos ágai alatt keresett a dühöngő vihar ellen utasunk menedéket s mohlepte törzökénél letelepedett. A vihar csak tombolt tovább, a zápor ömlött, úgy, hogy a sűrű fa sem védte eléggé a vándort. Úgy jó felőrája ühetett már a tölgyfa alatt, egyszerre lódobogás hallatszott az út felől.

(Vége köv.)

ember rongy lesz s eladja mindenét, hazáját, nyelvét, sőt gyermekét.

Nekünk tehát a vallástalanság nem kell, akár aranyba, akár törvénybe foglalják is!

A II. törvény, mely lelkiismeretünket sérti, a polgári házasság. Erre többen azt mondják, hogy nem sérti. Hát aki nem katolikus, vagy ha katolikus is, de nem törődik Istennel s egyházzal, — a ki ha tán keztüben jár is, de a lelkiismerete bagaria, hogy az olyat a polg. házasság nem sérti, azt elhiszem, nem sérti az tán a törököt s a kalmikányt sem; de minket hívő katolikusokat a polg. házasság határozottan sért. Sért pedig azért, mert házasságra kényszerít, amely házasság nem szentség. Pedig a mi hitünk szerint katolikusok közt érvényes házasság csak a szentségi házasság; Magyarország törvénye szerint a házasság nem szentség. A mi hitünk szerint a házasság Krisztus rendelkezése szerint köteendő, Magyarország törvénye szerint pedig a házasság egyszerű polgári szerződés; a mi hitünk szerint a házasság az egyház joghatósága alá tartozik, Magyarország törvénye az egyházi házasságot nem ismeri.

Igy állunk s aki ezt tagadja, az a katekizmust felejtette el vagy dobta el magától. No de azért vannak híres emberek a földhátán, hogy nagyokat mondjanak, s nálunk is hirdette multkor az egyik, hogy a polgári házasság semmit sem parancsol és semmit sem tilt, ami az egyházzal ellenkezik . . . eltalálta szarva közt a tölgyet. Először tagad mindent, amit az egyház tanít, s azután tilt is, parancsol is olyat, amit nem szabad. Tagad; mert tagadja, hogy az egyházi házasság érvényes (a törvény 30-ik §-ában) azután köti, oldja, bontja, itéli vagyis parancsol is, tilt is, anélkül hogy az egyházra s a lelkiismeretekre hederíteni. Hát t. p. a mi lelkiismeretünk kóc, hogy paprika-janesi színházat játszanak vele? vagy minket néznek tökfalkóknak, kikkel mindent szabad s mindent lehet?

A házasság a keresztény népek, sőt az egész emberiségnek érdeke; ezt a nagy érdeket az egyház v. i. az Úr Jézus fölkarolta, s az oltárra, a kereszt védelme alá helyezte; a törvényhozás pedig a házasságot elvilágiasítja, oltárról az irodaasztalhoz, keresztől kalamárisához viszi, s egy változó törvénygyárnak, a parlamentnek ötleteire bizza. Ne szedjük szét magyar népem főállásunk alapjait! ne láztsuk erkölcsiségünk sarkait! tördeli a magyar népet sok láz; kergeti mint futó homokot az inséges küzdelem vihára; ne szorítsuk le népeletünk lendületét; ne homályosítsuk el csillagait; ne oltuk ki oltárának gyertyáit; maradjon szent, ami szent!

Ha az oltártól elválasztjuk a házasságot, nem tudjuk, hogy hová érünk el vele. Minden államban más törvény lesz, más szokás; itt néha bontják, ott mindig s egyre s bármily okból bontják; mihez áll az ily házasság fogalma közelebb, a szentséghez-e vagy a lócsiszársághoz? Igaz, hogy nálunk meg nem állunk ily rosszul. Jól van, jól; de ne csak reménykedjünk, hanem tegyünk; mert a liberalizmus nem fog ám becézgetni minket, hanem úgy gyúr, ahogy tud. Jó lesz tehát, ha még kölyök korában lenyessük a karmait s kitörjük a méreg-fogait.

S mikor neki györközzünk, hogy megvédjük, amit megtámadnak s megszenteljük, amit világiastanak, akkor ismét avval vádolnak, hogy mi a vallást megszenteltelenítjük, s azt, a mi szent, a piacra visszük. O jeles mákvirágok! ó ti szentek! hát azon botránkoztok, hogy a savat ti viszitek be oda? De hagyjuk ezt, mert különben ismét gyanuba esem, hogy a törvényt nem tisztelem; pedig tisztelem; de a farizeusok előtt bizony kalapot nem emelek.

Ezek a mi jóakaróink avval is dicsekesznek hogy ők csak jót akartak s a házasságot attól a sok rendtelenségtől akarták megóvni, mely a sokféle házassági ítékezés folytán a házassági jogegységet zavarta. Hát erre azt mondjuk, hogy nem elégséges jót akarni, hanem azt a jót ügyesen, okosan és célszerűen kell véghezvinni, mert különben nem aratnak vele nagyobb dicsőséget, mint az az egyszeri medve.

Nem tudják ezt a históriát? elmondom. Volt egyszer egy remete Szolnok-Dobokamegye rengetegekében, aki egyszer a sétán kis medvekölyköt talált; haza vitte s fölnevelte. Mikor aztán a medvebocsból mackó lett, unalmas volt neki a remete élet, s a mackó elköltözött az erdőbe s híres medve lett. Ilyen jó dolgában is hálából el-ellátogatott a remetéhez. Történt, hogy egy látogatásakor a remetét alva találta. A mackó kedvtelenséggel nézte a sz. őreget s elakarta kergetni a legyet, mely ott szemtelenkedett a remete homlokán; hát odacsapott az előtalpával; de ime!

olyat vágott rá, hogy a remetének betörte a fejét; a remete „maustodt” lett, s a mackó bár sajnálta, de mivel most már nem segíthetett a dolgon, hát hegyibe a remetét jó étvágygyal megette.

T. polgártársak! értik ezt a mesét? A házasság körül sok légy szemtelenkedett, sok rendtelenség zavarta a jogrendet; tehát mi történt? Eljött egy hatalmas mackó, aki akart segíteni a bajon, a legyeket el akarta kergetni s a szent intézményt megóvni, s ezt mind olyan jól csinálta, hogy a szent intézményt agyonütötte, s mi lett a legyekkel? azok odább szálltak, esetleg a mackónak az orrára!

De többet nem szólok, nehogy valaki rám fogja, hogy a felsőbbiséget nem tiszteltem, s a mackó alatt valóságos embert értek! Távol legyen tőlem!

Az új rendnek harmadik törvénye a polgári anyakönyvekről szól. Erről csak annyit mondom, hogy az egy fölösleges és drága szekatura. Amit eddig a papnál elvégeztek a felek egy füst alatt, azt most ide- s tova szaladgálva, lóvafutva kell tenniük Kuldözgetik Pontiusból Pila-tushoz. S mivel a jegyző urak is meg vannak áldva munkával és firkával és sok helyen több falut kell látogatniuk, hát kergethetik őket faluról-falura az apa, a bába, a sirásó, a koma.

Minden józanészű ember erre azt kérdi: s mi a fenére jó ez?

Hát mondom én erre is egy kádenciát.

Nem messze ide, a régi jó világban volt egy nagy úr, az júliusban szánkázni akart, de mivel nem volt hó, s az ő hóbertjaira az egek semmit sem adtak, hát törtetett cukrot s avval hordta meg az utat s szánkázott júliusban. Ennek mindenki örült, kereskedők és népek; a kereskedő eladta cukrát, a nép meg főlsezte az országútról. Mondom, hogy volt egyszer egy ilyen nagy úr; de olyan nagy úr, aki zimankós télen, mikor pompás szácut van, a hóval be nem érne, s külön cukorral hordaná meg az utat, olyan nem élt a föld hátán, mert az már nem is hóbertos, hanem egeeres szácut volt volna.

Jól van! s mi történik nálunk? nincsenek nekünk jó anyakönyveink: nincs-e pompás szácutja a magyar állam szánkójának? s hozzá, nem került semmibe. S mit teszünk mi az új rendben? nem érjük be az olcsó pompás szácuttal, hanem drága cukorral, új anyakönyvekkel hordatjuk meg az államkiadások útját. Tömedek pénzt dobálunk ki ezért s a pénzügyminiszter úr két hét előtt is megint potom 100,000 forintot kért e célra, míg vegre a költség évi 3-4 millió forintra emelkedett. De hát: van neki, teheti! Oly országban, hol a bevételek nagyobb fele az adósság kamatainak s a hivataloknak fizetésére, másik fele katonaságra fordítatik; ahol a bevételeknek csak 2 1/2 százaléka az iskolákra s csak 1 1/2 százaléka fordítatik a földművelés előmozdítására, ott milliókat dobálnak ki cukor-szánkúakra, fölösleges anyakönyvezésre. Ez az a felsőbb magyar kormánybeli ész és tapintat!

A nyomorgó népek e fölös szekaturái érlelik a közeledetlenséget. Nem mi bujtogatunk; nem mi lazítunk; a rossz törvény a leggonoszabb pártutó, az lázítja a népet; fölláztatja józan esztét, fölláztatja praktikus érteket s mozgásba hozza a tömegeket. Bennünk is megmozdul ész, szív és lélek s amit alkotmányos uton tehetünk, biztosan megesszük, hogy a rossz törvényeket megváltoztassuk.

A néppárt tehát ezeket a törvényeket meg akarja változtatni s a népek, ismétlem, a népek, s nem érdekesoportoknak, nem liberális, szabadelvű-égi részvenytársaságoknak, szellemi s anyagi javait minden terén megóvni, gondozni és előmozdítani. Nemcsak ezt, amiről itt szóltam, vesszük föl a programmba; — hanem kiterjeszkedünk a ker. alapokon nyugvó állami s népelet minden szükségleteire. Jelszavunk: az állam a népért van; nem a parádező, de a dolgozó, küzdő, bizó népért!

Reméljük, hogy győzünk! A jóakaratu s méltányosan gondolkodó emberek belátják, hogy nekünk van igazunk; munkáljuk azért kitartással a néppárt érdekeit. Szálljunk szembe az elnyomással, s ha legyűrnak, álljunk talpra! Ha agyonhazudnak, s letagadják a csillagot az égről, nézzünk szemükbe s támasszuk föl az égbolton a napot, azt le nem tagadhatják. Itt pedig figyelemzetem még magukat t. polgártársak! hogy nezenek jól körül most ott állóhelyükben, hogy nem állnak-e egymaguk ezen a vásártéren, mert holnap a P. Hirlap, M. Hirlap, Egyetértés, Pesti és Budapesti Napló azt fogja hirdetni, hogy alig lézengett az úrnemű gyűlésen hét ember!

Igy szoktak küzdeni ellenfeleink! gondolják-e,

hogy egy józan, törekvő, becsületes népet sokáig lehet ily ellenfeleknek felvezetni s leküzdeni? Csak addig, míg a nép hisz nekik, vagyis míg jó bolondjuk! Ebből mi többet nem kérünk, azért a néppárt zászlaját lobogtatjuk, alája sorakozunk, hogy győzzünk! Eljen a néppárt!

Levelezés.

Gróf Forgách K. és társai.

Budapest, 1896. szept. 27.

Tisztelt Szerkesztő ur!

E hó 24-én és 25-én folyt le a magyar gazdák IV-ik országos kongresszusa, a kiállítás területén az ünnepélyek csarnokában. Résztvettem nemcsak azért, mert az „Orsz. Magy. Gazd. Egyet.” nek tagja vagyok, hanem azért is, mert a nyáron Nyitrán szereztem tudomást azon testvérharcról, melyet az oly jó hírnevű, tevékeny nyitramegyei gazdasági egyesület ellen, gróf Forgách Károly és társai, az ő sajátos panaszukkal indítottak, s melyről azt a hirt vettem, hogy a IV-ik gazdakongresszuson is szóba fog kerülni.

Igaz, hogy ezen hír valótlannak bizonyult, hanem azért tapasztalataim így is kellően tájékoztattak gróf Forgách K. és társai föllépésének minőségéről.

Láttam ott a nyitram. gazdasági egyesületnek tagjai közül legalább 25-öt, de ezek között gróf Forgách K. és társai közül csak kettő volt jelen: Szirányi György és Sztankovics Ferenc.

Láttam, hogy azon 4 tagu küldöttségbe, mely a diszelnökül választott Darányi minisztert meghívta, Emődy Józsefet, a nyitramegyei gazd. egyesület alelnökét is megválasztották.

Láttam, hogy az összes előadók között legtalpraesettebben, s legnagyobb tetszést, legtöbb tapsot aratva, Meskó Pál a nyitram. gazd. egyesület titkára adta elő az illető határozati javaslatot, s ez volt az egyedüli, melyet úgy a szakosztály, mint a záró-ülés, a legkisebb ellenvetés és módosítás nélkül, egyhangulag s lelkesülten fogadott el.

Láttam, hogy a gazdasági egyesületek országos szövetségének megalakítása kérdésében, mely az egész kongresszust dominálta, s a megjelent 700-800 gazdát leginkább érdekelte, az erdélyiek vezére b. Jósika Gabor, s a bihariak vezére Tisza István ellenében, gróf Károlyi Sándor mellett Mérey Lajos és Emődy József nyitram. gazd. egyes. tagok szólaltak föl általános tetszés között, s ugyszólván döntően.

Láttam, hogy midőn 24-én a déli szünet alatt ifj. gróf Széchenyi Imre szakosztályi elnök, a delutáni modus procedendi latta jónak megalapítani, akkor ő, gróf Károlyi Sándor, gróf Somi-sich Andor, Bujanovich Sándor és Scitovszky János mellett, ismét csak Emődy József, Mérey Lajos és Meskó Pál nyitram. tagokkal tanácskoztak, s ezek szövegeztek meg a határozatot, melyet azután az elnök ajánlatára egyhangulag fogadott el a szakosztály.

Láttam, hogy midőn a gazdasági egyesületek szövetségének alapszabályaira került a sor, a szakosztály ismét csak Mérey Lajosnak azon rendkívül fontos indítványát tette magáévá, mely a szövetségnek önállóságát biztosította.

Láttam a valóban lélekemelő záró-ülésen, melynek Meskó Pál volt a jegyzője, mily sikerrel szállott sikra úgy az őrlési engedély eltörlése, mint az állategészségügyi zárlatok korlátozása érdekében Emődy József nyitram. egyes. alelnök.

Láttam, mily általános tetszés és osztatlan helyeslés mellett érvelt Mérey Lajos az önálló vámtérület mellett, s mily lelkes eljenzéssel fogadta el a kongresszus Mérey Lajosnak azon indítványát, mely a IV-ik gazdakongresszust, s ez uton az egész magyar gazdaközöniséget megövtá azon ballépéstől, hogy az önálló vámtérület magasabb jövedelmei a kvóta fölemelésének jogcímül ismertessenek el.

Láttam a nyitram. gazd. egyesület megjelent többi tagjainak kitartását, érdeklődését, buzgó közreműködését és eszembe jutott, ugyan kicsoda is volt az, aki azzal panaszolta ezeket a firkákat, hogy „komoly munkára teljesen alkalmatlanok”?

Ki más mint azok, a kik ezen komoly munkánál távollétükkel tündököltek, t. i. gróf Forgách K. és társai.

Pedig de szerettem volna, ha ők is néztek volna, mily barátságosan szorított kezét a kongresszus diszelnöke Darányi Ignác földmív. miniszter a nyitram. gazd. egyes. alelnökével: Markovics Jánossal.

A nyitram. gazd. egyes. tagjai most már elmondhatják gróf Forgách K. és társairól, hogy „Schreien hilft Nichts, Thatsachen beweisen.”

Egy kongresszusi tag.

Ujdonságok.

Püspök ur ő méltósága f. hó 2-án pénteken a fővárosból székhelyére visszaérkezett.

Egyházmegyei hír. *Tomanóczy Lajos* alsó motesici segédlelkész hasonminőségben Nagy-Divinára küldetett.

Halálozás. Takács Lipót nyitrai ügyvéd mult vasárnap hirtelen elhunyt. Temetése kedden delután volt.

A legujabb egyházmegyei körlevél közli ő szentségének szept. 20-áról kelt enciklikáját a Rózsafüzérről; több adakozási felhívást tartalmaz, s végül f. évi november hó 15-ig pályázatot hirdet a megüresedett teplai és nagybélci plebániákra.

Uj Mária-ünnep. XIII. Leo pápa Vaszary hercegprímás kérelmére megengedte, hogy Magyarországon minden év okt. 2-ik vasárnapja szűz Máriának, mint *Magyarország Nagyaszo-nyának és oltalmazójának* tiszteletére legyen szentelve. E célra külön mise adatott ki. A jövő vasárnap lesz az első e nemű ünnep, melynek impozáns megülésére mindenfelé készülnek a hívek.

Ülések. A megyei állandó választmány f. hó 7-én, az erdészeti bizottság pedig f. hó 8-án tart ülést.

Uj gyógyszer-tár. Nyitra városban 3-ik gyógyszer-tár felállítását a belügyminiszter megengedte és a jogot Krebsz Géza okl. gyógyszerésznek adományozta. — Ugy halljuk, hogy egy második közjegyzőség szervezése is már szóba került Nyitrán két közjegyző is megel urasan.

A nyitrai kath. legényegylet f. hó 4-én, vasárnap, jótékonycélu színelőadást rendez.

Dr. Tóth János, lapunk felelős szerkesztője, másfél heti távollét után holnap érkezik haza a trienti nemzetközi szabadművés-ellenes kongresszusról, hol, mint a szalcburgi „Kirchenzeitungban” olvassuk, azon kintintetésben részelt, hogy a nagy kongresszus főtítkárává választotta s mint ilyen működött a kongresszuson. Lapunk gratulál magának, hogy ilyen tekintélyű férfiut valhat szerkesztőjének.

A legujabb írói kör. Mult számunkban említettük, hogy a miniszter a Nyitrán megalakult u. n. felvidéki írók körének szabályait jóváhagyta. Ezen írói körrel, a Fmke évkönyvét ismertette, a „Vágyölgyi lap” mult számában ekként nyilatkozik: „Hosszasabban emlékszik meg — így ír — az Évkönyv a „Felvidéki Írók Köréről” s azt is mondja, hogy mihelyt a kör alapszabályai megerősítve visszaérkeznek, a kör azonnal megkezdí működését. Hogy miben fog állani ezen működés, arról az Évkönyvben alig találunk felvilágosítást. Még kevésbbé tudjuk megérteni, hogy *tulajdonképen mi célból volt vagy van szükség a „Felvidéki Írók Köré”-nek alapítására.* A felvidéki magyar írók eddig is lelkiismeretesen teljesítették hazafias kötelességüket, mindenki a helyi körülményeket és viszonyokat tekintetbe véve iparkodott a hazafias ügynek mennél nagyobb szolgálatakat tenni. Igen téved a „Felvidéki Írók Körét” szervező bizottság, ha azt hiszi, hogy az irodalmi tevékenység közpon-tosításával nagyobb hatás érhető el. A F. M. K. E.-nek volt a multban közlönye, a „Felsőmagyar-országi Nemzetör”, mely *elég anyagi áldozatába került* s melyet később, mint *céltévesztett* vállalatot be is szüntetett. Azt sejtjük, hogy a „Felvidéki Írók Köré” ismét ilyesféleben törí a fejét

Ha az egyesület anyagi támogatása nélkül fogja tenni, ám próbálja meg, ellenkező esetben azt hisszük, hogy az egyesület anyagi erejét más tereken jobban lehetne felhasználni." Mintha csak szánkából vette volna ki a szót.

Antispiritisztikus előadás Nyitrán. A gondolatolvasás rejtjelmes országából a szellemek és kopogó manók háborzongató világába vezette a „Szarvas” nagytermének közönségét csütörtökön Homes G. előadása. Homes, mint antispiritista mechanikus eszközökkel, de ezeknek páratlan ügyességgel való alkalmazásával végig tudja hajigálni krumplival, csengővel, s más távolról ártalmatlan holmikkal a publikumot s láthatatlan kezek által előidézett zaj között tudja kimutatni, hogyan lehet kötött kezekkel is szabadon dolgozni, pénztárcát csenni, lehúzni szegény embertársunkról a kabátot, s más ilyen műveletet végezni rajta, mintegy figyelmeztetésül, hogy mennyire nem kell hinni még azoknak sem, a kiknek saját állításuk szerint le van kötve a kezük, vagy le vannak irántunk kötelezve. Úgy a memotechnika vívmányainak nem egy példájával is mulattatta közönségét Homes úr. És ez, akár a számok labirintusában bizony futkározó emlékező tehetőségét, akár a kérdésben foglalt választásnak alig hihető művészetét tekintjük, a programnak legkiválóbb pontját képezte. Ha más hasznuk sem volna az e fajta látványos produkcióknak, az a jó oldaluk mindenestre megvan, hogy a titkok és rejtélyek megoldásával, a szegény bűvészek mozdulatainak misztikus magyarázatával bibelődik boldog, boldogtalan. Az egyik semmit sem lát, a másik meg pláne sokat lát; ez fejt csóválja és nem érti, a másik körülbelül érti, de a közönségnek erőszakolt mosolya mégis mindenkinél elárulja az amulásnak benső proceduráit. — Homes előadását bizvást ajánlhatjuk mindenkinek meleg pártfogásába.

Felfüggesztett jegyző. A nyitrai járás főszolgabírája Bihary István pogrányi körjegyzőt fegyelmi vizsgálat alá helyezte, egyidejűleg állásától felfüggesztette, s helyettesnek Folkmer Árpád s. jegyzőt kinevezte.

Az országgyűlés feloszlata. Az országgyűlést — eddigi hír szerint — okt. 5-én feloszlatták s nov. 3-án kezdődik a választás, úgy hogy nov. 20-án összeül az új országgyűlés.

A szent-ágotai bérlet. Beavatott kézből, Budapestről vettük a következő értesítést: Nagy port vert föl és úgyszólván országos érdeklődést keltett annak idején azon tény, hogy a nyitrai választás rendezője, Szulyovszky Dezső dr. nyitrai ügyvéd, s az ottani szabadalvú pártnak oszlopos hangadó tagja, megkapta a vallás és közoktatásügyi miniszteriumtól a 6000 holdas szent-ágotai haszonbérletet, holdankint 6 azaz hat forintjard. Sokan azon hiedelemben voltak, hogy ez politikai jutalom, Szulyovszky Dezsőnek a nyitrai választásán szerzett érdemeiért, de most kivil, hogy ez nem való, és hogy Sz. D. a nagy üzletbe becsapódott. Megbízható kútforrásból merített értesülésem szerint ugyanis azon haszonbérlet átvételéhez nemcsak 40,000 frt kaució, hanem beruházási és forgalmi tőke címén még legalább 160,000 frt kellene, s ezt előteremteni nem sikerült. Hasztalan fordult Sz. D. bankokhoz, pénztözsérekhez, nagyberlőkörhöz stb., senki sem akart beharapni a keserű almába, mert azon haszonbérlet szakértők és az előbbi haszonbérlek egybehangzó véleménye szerint, holdankint 3 frtnál többet nem ér! Sz. D. már folyamodott is a vitkói birtokra bekebelezés útján szerzett kaució letételének módosításáért, de a miniszterium elutasította, és most legújában folyamodott az iránt, hogy őt a haszonbérletből — melyen most 700 holdnyi ugaron meter magas gaz hirdeti a kormány szabadalvú gazdálkodásának dicsőségét — egészen bocsássák ki. Vajjon miképpen fogja Wlassich miniszter ezt a nehéz kérdést megoldani oly módon, hogy a kath. vallásalap se károsodjék, meg Sz. D. is meneküljön? Vederemo!

Zsidó-csiny. Mátjus János csitári lakos jul. 20-án Léván járt ökröket vásárolni. Amint jár-kelet a vásártéren, odalép hozzá egy uri formájú, zöld lovagló nadrágba öltözött ember s kérdi tőle, mit akar vásárolni. A jó Mátjus a maga falusi öszinteségével elmondja neki, mi járatban van. Az ismeretlen beszédbe ereszkedik

vele s azt mondja, hogy az éjjel egy özvegy házában halt, aki éppen el akarja adni két ökröt, mert jövő héten végrehajtás van ellene elrendelve, hagyja itt azt a sok komisz zsidót s jöjjön vele az asszonyhoz, jó vásárt csinálhat. Mátjusba bizalmat öntött az, hogy ezen ember szíjja a zsidót, hat maga zsidó nem lehet, hanem valami jóakaró keresztény atyafi. Elindultak s egész a gimnázium felé érkeztek. A kolostor táján észreveszi Mátjus, hogy kísérelve valamit tárcát emelt fel, azonban úgy remlett előtte — közben jobbra-balra nézve a házakat — mintha az illető előbb maga ejtette volna is le. Az ismeretlen erre azt mondja, nézze, pénztárcát találtam, ne szóljon, majd osztozkodunk, ha pénz van benne. Nem uram, feleli Mátjus, azt a városházára kell vinni, mert megbüntetnek, ha kitudódik. Hagyja csak rám, biztatta a másik. Eközben a vár alá jönnek s az ismeretlen mondja, nagy meleg van, menjünk egy pohár sörre. Mátjus ment vele a kertbe. Leülnek, de csakhamar ott terem egy teljesen zsidó kinézésű ember s néhány német szót ejtve a másik felé, egyenesen Mátusnak támad: hé, maga pénztárcát talált, 1400 frtom volt benne, adja vissza! Mátus azt mondja, az az ur ott talált valamit tárcát, én nálam semmi idegen pénz nincs. A másik mutatja tárcáját, de abban kevés volt. Az érkezett csak unszolja, magánál van a pénzem, ha nem adja ide, megyek a csendőrt. A szegény Mátus, mint afféle falusi jóhiszemű ember, kiveszi az ökrös szánt 190 frtját s mutatja neki, hogy ez övé s annál több nincs. Az kezébe fogja a tárcát, egyet fordul s úgy néz bele, majd visszaadja. Ez alatt egy harmadik zsidó is csatlakozik a társasághoz s egyenesen azt mondja Mátusnak, húzza le csizmáját, ott lesz a pénz. Mátus becsületességének tudatában lehúzza, aközben az, a ki előbb tárcáját nézte, egyet rávág botjával s az utójára érkezettel ellillan. Mátus ekkor feleszmél s megnézi tárcáját. Hát uram fia, a 190 frt oda van. Rohan utánnok, megy a városházára, a sok lármára elfogták a zöldnadrágos csabítót, de a kettőnek nyoma veszett. Az most fogva Maróthon ül a börtönben, de mindent tagad, még azt is, hogy Mátust látta valaha. — Szegény Mátus búsul a pénze után s csak arra kért, mondjuk ezt el az újságban, hogy legalább mások tanuljanak az ő kárán, s ne higgyenek minden zsidónak.

Iskola-megnyitás. A Nagy-Surányhoz tartozó Malomszegh fiók-egyházban 1-én nyitották meg a milleniumi állami iskolát. Egyháznagyszegben tartott isteni tisztelet után, melyen megjelent Turcsányi Ödön főbíró, Dióssy Imre szbíró, a községi előjáróság, a gyermekek vissza tértek az iskolába, a hol a főszolgabíró elmondván az iskola keletkezésének történetét, jegyzőkönyvi közönyt szavaztatott Károlyi Á. gróf urnak. Nyitra megye közigazgatási bizottságának, mint a kiknek leginkább köszönhető, hogy az iskola megnyitott, — jöllehet ideiglenesen berházban. Azután a gyermekekhez fordulva, buzdította őket vallásosságára, hazafiságra és szorgalomra, s részint millenaris koronákat, részint zaborhegyi emlékméret osztott ki köztük.

Képviseletről fegyházigazgató. Lapunk múlt heti számában mi is közöltük néhány fővárosi lapnak azon híret, hogy Schober képviselő a lipótvári fegyház igazgatójává fog kinevezettni. Most annak közlésére kérék fel, hogy ezen hír minden alapot nélkülöz, mert a jelzett állást a nevezett képviselő ur sem nem kérte, sem pedig arra való kinevezetése illetékes helyen szóba nem hozott.

Kápláni értekezet. Trencsénmegye segédlelkészei folyó évi október hó 15. napján délelőtti 10 órakor Kiszuca-Ujhelyen első „felvidéki kápláni értekezet”-et tartanak, melynek főtárgya: Bűsújratoknál a civil vezetők részéről tapasztalt visszaélések orvoslása és egyéb tárgy. Rendezőség. — Ez valami új nálunk, csak jó is legyen.

A szakolcai néppárti gyűlés múlt vasárnap jól sikerült, amint sikerül is az mindig, ha a hatóság nem izetlenkedik. Szakolca vidékét jó módu és keresztény nép lakja és ez már magában hordja a mai időben egy néppárti gyűlés sikerét. Mert ma független és keresztény ember nem lehet kormánypárti. A gyűlést Zmeskál Zoltán vezette. Krupecz Rezső visnyói (trencsénmegyei) földbirtokos a kiscsárdák helyzetét magyarázta. Utána beszelt a derék Vazulik Vince, azon választó-kerület népének kipróbált jó barátja, s mennyire a nép szívéből beszelt, mi-

dőn a mai alkotmányos jogokat az azon vidéken történt választói összeírásokkal illusztrálta, mert Holies vidékén végzett a megyei tultengésben szenvedő hatalom a legbarbárabb munkát és olyan cenzust vett föl, mint sehol az országban. Vazulik beszédébe a kapitány Lipovniczky unszolására beleszólt, de egyéb kárt nem tett. Utána Zelenyák képviselő, a nép kedvence, fejtegette az új rendet. Végre Zmeskál elnöki szóval bezárta a gyűlést. A hatóságot Nagy Sándor városi kapitány és Lipovniczky János szolgabíró képviselte. Nyitra megyének csaknem minden vidékén volt már ilyen néppárti gyűlés, ez az elvetett mag, mely ha nem ma, de idővel kikél majd és gyümölcsöt fog hozni. Mert a néppárt kitart és nem hal meg, még majd fölébred az emberekben a nemesebb érzet s elsöpri a föld színéről a mostani romlott liberális rendszert.

Missió. Rajecen (Trencsénm.) okt. 17-től kezdve 10 napon át, Kubina és Daubner nagyszombati jézustársasági atyák missiókat tartanak. A rajeci hívek, mint onnan írják, már alig várják a napot, a melyen körükbe érkeznek a buzgó és lankadatlan apostolok.

A handlovai ház dobra kerül. Hálátlan a világ. A handlovai ház volt az egyedüli tárgy az ezredéves kiállításán, a minek határozottan nyitrai jellege volt. S imé Nyitrán az utcasarkokon plakátok hirdetik, hogy a megye ezen házat elárvereztetni. Nem lett volna szebb és kegyeltesebb azt az utódok számára megörözni, hadd lássák, mi volt az ezredik évben Nyitra megye büszkesége. Megyei muzeumunk pl. még nincs. Milyen jól vált volna be a handlovai ház annak elhelyezésére. Az emeleten külön szobában a nyitrai választási rendszert feltüntető tárgyak s leírások kaphattak volna helyet. Azt hiszem, ennek sok látogatója akadt volna, s talán még az orosz és a török kormány is, ha kiküldöttjei látták s megismerték volna a nyitrai praktikát, kedvet kaptak volna népeiknek alkotmányt adni, s őket szabad választási joggal megajándékozni.

Közgazdaság.

Árpa és komló. A szeptember hó 12-28-ig megtartott időleges árpa és komló-kiállításán Nyitra megye a következőleg volt képviselve: Czocher testvérek Kajsza, Hanna árpa, gróf Erdődy Imre Galgóc tót árpa, Vincze Károly Kis-Hind Chevalier árpa, báró Weisz Pál Kálaz Chevalier árpa, oregon árpa, ifj. báró Vodianer Albert Könyök Chevalier árpa, Hanna pedigree árpa, gróf Zedtvitz Curt Moraván Chevalier árpa, Agnelli József Csári tót árpa, Komlóval Agnelli József Csári, Rotter Augustza Német-Próna. Felémítésre méltónak tartjuk, hogy legmagasabb aron adták el árpaikat a varmegyében báró Weisz Pál és Markhot Gyula.

Lótenyésztés. A nyitra megyei gazdasági egyesület legközelebb értekezletet fog tartani a szekesfehérvári kerületi mentelp parancsnokság kiküldöttjének jelenléte mellett a lótenyésztéskörletek és a hágómének fajtájának megállapítása, valamint a csikókerlek létesítése tárgyában Nagy-Surányban, Magyar-Sóokon és Érsekújvárott.

Nyitra megyei gazdák kitüntetése. Az országos árpa kiállításán kitüntetést nyertek: báró Weisz Pál, ifj. Vodianer Albert, gróf Pálffy József milleniumi nagy érmet; Czocher testvérek, gróf Erdődy Imre, Vincze Károly, gróf Eszterhazy Mihály kiállítási érmet.

Filokszéra miatt zár alá helyezett községek: Berencs, Ivánka, Menyhe, Molnos, Nagyfalú és Saghó községek a szőlőkben konstaltat nlokszéra miatt zár alá helyezettettek.

***** CSARNOK. *****

Magyarosodás és eltótosodás Nyitra megyében.

(Folytatás.)

IV.

A nyitrai tót öből.

A megye székvárosa jelenleg tág tót öbőlben fekszik, mely délre Alsó-Jattónál, Vág-Vecsénél, Vág-Királyfánál és Vágánál érintkezik a csallóközi magyarság éjszaki határával. Ez öből-

ben, mint köröskörül a tótság hullámai által csapdosott szigetekre emelkedik ki a magyar Királyi, melyet az attól délre elterülő nagy magyar területől, Mocsonok volt mezővárosnak, az idők folyamán eltótosodott határa választ el. Királyi körül találjuk éjszakkeletre: Újlakot, Úregtet, Csáport, Czabajt és Salgót; éjszaknyugatra pedig Köpösdöt, Sopornyt, Pattát és Semptét. Mind e tót községekről azonban, fájdalom, úgy a lakók családnévei, a dülők elnevezései, valamint azon fontos jel után indulva, hogy e községekben előbb reformátusok, tehát magyarok laktak, azonfelől pedig nem egy helyen az egyházi vizsgálatoknak föltétlen bizalmat érdemlő följegyzéseiből is egyenként bebizonyítható, hogy itt régebben magyar nép élt. Sőt mi több, bebizonyítható, hogy a magyarság éjszak felé még jóval magasabba is terjedt. Ha tudniillik Semptétől, illetve az annak fölött fekvő, s mint előbb be volt bizonyítva, régebben részben magyar, részben magyaros Csöböny-ök és Sur-óktól, éjszakkeleti irányban egy vonalat képzelünk a jóval Nyitra fölött fekvő és még most is magyar Egerszeg felé, körülbelül ezt tekinthetnők a magyarság régebbi éjszaki határa gyanánt.

Járjuk be e területnek községeit és pedig első sorban a magyar Királyi szomszédságát.

Legfontosabb reánk nézve Ürmény és Komját hajdani magyarságának megállapítása, és pedig azért, mivel e vidék tót nyelvű, tehát nyelvújítást képez a keletre idáig előre nyomuló verekélyi magyarságnak kerünyványa és a délre eső nagy magyar területnek Alsó-Jattóval végződő határa között.

Komját. E népes hajdani mezőváros a XVII. században még erősen magyar lehetett: kis nemesek laktak, és a jobbágyság közt 13 birt. magyar és csak kettő tót névvel. Komját ez időben nem kevesebb, mint tizenegy magyar református gyülekezet anya-egyháza is volt. Itt virágzott a Huszár-fele tekintélyes nyomda is.² Ez időben Veresmarti volt itt a prédikátor és Sári az iskola-mester, tehát jó magyar kézben volt az egyház és iskola. Azóta kiűzték a magyar reformátusokat*: Komjátnak ma csak három református lakója van, — de magyarsága is egy maroknyira (hét százelekre) olvadt le. Turesányi Mátyás odaváló plébános úr szíves volt a római katolikus anyakönyvből az 1731-től 1760-ig előforduló magyar családneveket kiírni; ezek száma pedig igen jelentékeny. A jelenleg egészen tót Komját e szerint régebben katolikus részében is erősen magyar lehetett. Ha különválasztjuk azon családokat, melyek még ma is fennállanak és ha aztán az említett plébános úr értesítéséből megtudjuk, hogy e magyar nevek jelenlegi viselői közül már csak kevesen beszélnek magyarul, világos, hogy Komját nemcsak a magyar református elem kiűzése és a tót elem betelepítése, hanem magának a magyarságnak és a katolikusoknak eltótosodása által is elvált a nemzet testétől, (talán csak a nyelvtől. Szerk.) Komját dülő nevei közt különben még ma is sok a magyar értelmű.

Az említett nyelvújítástó más felét képező és számos pusztái következtében igen nagy terjedelmű, jelenleg szintén tót Ürményen³ a XVII. században református anyaegyház létezett; ez azonban az ellenreformáció alatt elkoboztatott, magyar hivi kiűzettek, helyükbe tót nép telepített. Ma csak öt református lakik Ürményben.

Azon időben azonban nemcsak a reformátusok voltak egészében magyarok, de nagyobbik részükben a katolikusok is. Ez utóbbi tény bebizonyíthatását Brühl József ürményi esperes-plébános úr különös szíveségének köszönöm, a ki megkeresésemre szíves volt anyakönyveiben, 1692-től kezdve, nem kevesebb, mint 1050 veze-

* Éppen Veresmarti életrajzából tudjuk, hogy református hiviével Körösről futott ide a török elől. A telepítvényeket utóbb a kath. visszahatás — a kath. vallásra visszatérő főurak — térítették vissza a régi vallásra.

A Szemle szerk.

teknevet átnézni, melyek között aztán 581 tiszta magyar hangzást talált. Ürmény hajdan tehát csakugyan túlyomólag magyar város vala. A nevezett esperes úr e föltevést még avval is erősíti, hogy okiratok 1644-től fogva csakis latin és magyar nyelven fordulnak elő — tótul soha. A XVII. század végéről nem maradtak okiratok, mert azokat a tűz elemésztette. A XVIII. század elején is Ürmény mindig erősen magyar jellegű volt: az 1715-iki összeírás 14 jobbágycsalád közt 11 magyart talált. A század végeig azonban jelentékenyen változtak az állapotok. Az esperes úr ennek okát abban találja, hogy a birtokosok cselédjeiket az elszegényedett tót felvidékről hozatták.

A nemzetiség elváltozására ríktó világosságot vetnek a katolikus egyházi vizitációk. Így például már az 1722-dik évbéli megállapítja, hogy Ürményben a tót nyelv a túlyomó, úgy hogy magyarul már csak folytva lehet szónokolni: az 1800-ik évből a tanító már alig tud magyarul; további négy évtized alatt pedig már oly mélyre süllyedt a magyarság ereje, hogy 1841-től fogva Isten ígését már csak minden negyedik vasárnap hirdetik magyar nyelven, a délutáni hittanítást pedig egészen tóttá kellett tenni, mivel a főesperesi vizitáció szerint „csak kevés gyermek tud magyarul”. Az 1880-diki népszámlálás aztán már csak egy hatod rész magyart talált Ürményben. Ehhez képest az 1890-iki eredmény, mely szerint a magyarság számereje már egy ötöd részt tenne, még öröndetesnek volna tekintendő, bár nem hallgatható el azon illetékes helyről érkező figyelmeztetést, hogy e szám túlozva van, és hogy legföljebb a magyarul beszélők száma tehető ennyire. A mindazonáltal tényleg létező javulás a népiskolának és az óvodának, továbbá nem csekély részben azon körülménynek is tulajdonítható, hogy a katolikus templomban most már minden harmadik szónoklat magyar, az egyházi ének pedig mindig az.

A jelenlegi tót határvidék harmadik jelentékeny véghelyét képezi Mocsonok régi mezővárosa, melyről a régebbi források összhangzó tanúsága szerint azt kell föltennünk, hogy a mult században magyar vala. 1715-ben 16 tót nevű család mellett 27 magyart írtak össze. Dülőinek neve is magyar. Mária Terézia alatt erős német telep jutott e városba, egy másik csoport meg II. József alatt (1786 május 25-én⁴): ezek azonban részben magyarosodtak. Ily körülmények közt Mocsonok mindig mint magyar mezőváros szerepelhetett. 1880-ban azonban mintegy kétezer tót mellett csak 254 magyart találtak, és még jelenleg is, bár a hivatalos adatok szerint a magyarok száma rövid tíz év alatt feltűnően, mondhatnók valószínűtlen módon szaporodott, Mocsonok még mindig két harmadrészben tót község. Az itt végbenem erős tótosodást több oldalról az elhunyt plébános művének állítják, a ki például a magyar és tót nyelven előírt isteni szolgálatból is a magyar nyelvet mindinkább kiszorította, míg végre csakis tótul prédikált.

Királyinak szomszédjai, kelet felé a Mocsonok és Ürmény fölött fekvő Czabaj, Csápor és Salgó. Czabajon előbb nemesek és reformátusok⁵ — tehát mindkét tekintetben magyarok — laktak. Ezt bizonyítja az 1715-iki összeírás (13 magyar mellett kilenc tót), dülőinek magyar elnevezései, valamint jelenlegi tót lakóinak magyar családnévei is. (Ez utóbbiak Libertiny szerint: Zsoldos, Guba, Taszáry, Sötét, Kiss, Károlyi, Miklós, Balázs, Récsy, Ballay, Bendő, Ollik, Acskányi, Csányi, Illés, Gergely, Vigh, Császár, Csagan, (Csákány), Halász.) Brühl József ürményi esperes úr közlése szerint is, Czabaj eltótosodott magyar falunak volna tekintendő. — A tószomszédságú Csápor már régebben lehet tót, (1715-ben 19 család közt csak három magyar nevű), de azért szintén bővelkedik magyar családnévekben (így Libertiny szerint: Ligacs, Kovács, Sóky, Miklós, Árpás, Gunda, Karvai, Bekényi, Vágay, Brunai

(Prónai), Suraba, Balázs). A két utóbb említett falu visszamagyarosításán fáradozik különben a felvidéki közművelődési egyesület által fentartott óvoda is. — Fájdalmas eltótosodást tapasztalunk a Czabaj és Ürmény közt fekvő Salgóban. Libertiny tanfelügyelő úr gyűjteménye szerint még ma is igen nagy számmal találni magyar családneveket. (Árpás, Gábris, Burán, Gombicz (Gombóc), Tót, Kutyka, Kocsis, Timkó, Kertész, Szabó, Fekete, Szombath, Mészáros, Kónya, Sima, Takács, Dömötör, Begér). De 320 évvel ezelőtt Salgó népes magyar falu vala: Tagányi úr értesítése szerint ugyanis 1569-ben 40 jobbágycsalád közt 31 magyar vala; 1715-ben azonban már csak 22 családot találtak, ezek közt pedig csak hét magyart. Ma Salgó tiszta tót falunak tekintendő.

Királyinak éjszaknyugati szomszédjai Köpösd, Soponya és Patta. Köpösdön egy magyar hangzású név sem található, és bizonyos, hogy e falu a mult század vége felé már tót vala. De ez időben még számot tehetett a magyar és német elem is, mely azóta azonban egészen kihalt. — Sopornyról is — úgy a dülő-, mint a Hegyi, sopornyai esperes úr által gyűjtött családnevek után ítélve — bizonyos, hogy az előbb magyar vala. Erősíti e föltevést azon tény is, hogy a török hódoltság idejében az érsekújvári basa magyarul levelezett a sopornyai bíróval, valamint azon adat is, hogy 63 jobbágycsalád közt 51 magyar nevet viselt. Még a török kiűzését követő időben is körülbelül egyharmad részben magyar lehetett (1715-ben 45 családnév közt még 13 magyar). Patta 46 jobbágycsaládjá közt 1715-ben 36 magyar nevet viselt, ez időben tehát túlyomólag magyar vala a falu. De még a mult századból meglevő statisztikai forrásokban is összhangzóan magyarnak állítatik. Ma tiszta tót, és pedig nemesek bevándorlása, de magyar lakosainak eltótosodása által is, mint ez fájdalmasan beismerendő, ha azt tapasztaljuk, hogy Herczeg, Császár, Tóth, Répa, Gábris, György, Diák nevű parasztok csak tótul tudnak. Az eltótosodást különben a Pesty-fele helynévgyűjteményben a falu bírása hivatalosan is erősíti föl, említvén, hogy a falu vénei (1869-ben) előadják „miként nagyatyaik tiszta magyarok és evangélikusok voltak. Az evangélikus templomot gyermekkorukban lerombolták és a szeredi gr. Eszterházy segedelmével, mint katolikus templomot fölépítették.”

Igy tehát elérkeztünk volna a pozsonymegyei Szeredel szemben emelkedő, már a honfoglalás előtt létezett és Sempte falai alá. E hajdani mezőváros a mult században még magyar vala; ma majd hihetetlennek látszik, hogy 200 évvel ezelőtt itt egy magyar (a később Galgórcra áttett Bornemisza Péter-fele) nyomda virágozhatott. Még 1715-ben is erősen magyar, 194 jobbágycsalád közt 54 lévén magyar nevű. De az utolsó 80 év óta bekövetkezett eltótosodását fájdalmasan világítja meg az 1779-diki és 1840-diki egyházi vizitációk ellentétes eredménye: 1779-ben még úgy találtak, hogy a nép magyar, és bár több nyelven beszél, mégis a magyar nyelv a túlyomó; hatvan évvel reá meg kénytelenek ki mondani, hogy mindenki tótul beszél, míg magyarul a lakosságnak csak egy harmad része. Ma pedig a magyarság Sempte lakosságának csak egy hatodát teszi. Karell József, ottani plébános, dacára ennek, jó reményvel van Sempte visszamagyarosodása iránt, mert a lakosságnak talán negyedrésze még most is beszél magyarul, az iskolában csakis magyar könyveket használnak; a prédikáció is minden második vasárnap, a templomi ének pedig mindig magyar! Örömmel lajstromozzuk e biztató nyilatkozatot.

A Királyi magyar szigetet körülölgő tót vidék tehát éjszakra, délre, nyugatra és keletre hajdan egész magyar vala: jelenleg elszigetelt magyar határa két évszázaddal ezelőtt a magyarság kellő közepén feküdt. Azonban, fájdalom, még

ez eltótosodások felsorolásával sincsen befejezve az e vidéken kihalt magyarság veszteségeinek krónikája. A magyarságnak itt létező temetője még sokkal nagyobb! Határát nemesak a Királyit körül fogó szomszédos községek alkotják, hanem kiterjed az éjszakra egészen Galgóceig, nyugatra pedig mélyen Pozsonymegye területére.

Ha ugyanis a zabori magyar nyelvű nyugati csücskét képező Egerszegtől továbbra nyugat felé haladunk, tiszta tót területen megyünk át; a községek nevei azonban feltűnő tiszta magyaros hangzásúak! (Igy az előbb említett Darázi, továbbá Csekej, Sarluska, Kajsza, Molnos, Tormos, Könyök, Andacs, Csab, Assakürt, Nemes-Perk, Szill, Elecske, Récsény, Kelecsény, Udvarnok, Kis-Báb, Nemes-Kürt és Pusztá-Kürt). E magyar nevé, de tót ajkú falvaktól keletre aztán, Pozsonymegyének azon már előbb említett vidékére jutunk (tudniillik a Surokra, Csöbönyökre, Szeredre, Ábrahámra, Gesztre, Pusztá-Födémésre), melyről már előbb kimutattuk, hogy régebben magyar ajkú vala. Igy tehát két magyar végpont között tisztán magyar hangzású községeket találván, valószínűnek tartom, hogy e hézag előbb át volt hidalva, azaz, hogy itt előbb mindenféle és nagy összefüggő tömegben magyar nép lakott.

Ez okból kutatni kezdém, nem lehetne-e ennek a tót területnek hajdani magyarsága felől holmi nyomokat találni? És íme, az út első harmadában, a ma egészen tót vidéken fekvő, önmagában is tiszta tót Elecskéről Korabinszkynál azt a megjegyzést találom, hogy az a mult század vége felé még egészen magyar és számos nemes család lakta falu vala, míg más forrásból arról győződtem meg, hogy e falunak tót ajkú lakói csakugyan magyar néven nevezik a dülöket. Tovább kutatván már most az Egerszeg és Elecske közti vidék hajdani nemzetiségi állapotát, hozzájárult, hogy Darázi nemcsak a mult században Korabinszkynál és Vályinál magyarnak találtam, hanem hogy az még a század közepén megjelent Czörnig-féle ethnographiai térképen is, Drazoveze tót neve dacára, magyar faluként szerepel. Gyakran találhatók tisztán magyar neveket viselő egyének, mint Farkas, Mészáros, Kovács, Molnár stb., akik a magyar parasztviséletet conservative megtartották ugyan, de magyarul egy szót sem tudnak. Midőn pedig a Darázi és Elecske közt fekvő Üzbég, Csekej és Sarluska érdekében egyebek közt Lelkes Adolf, lakácsi plébánoshoz fordultam, tőle azon meglepő értesítést vettem, hogy e falvak tót népe tényleg magyar származású, hogy típusában és vezetékneveikben is az. A lakosság ugyanis tiszta magyar típussal bír, barna arcború nép, mely külső megjelenésében egészen elűt a tótoktól, csak magyar ruhát visel és „akár Debreczenben is magyarnak néznék“! Később tudomásomra jutott, hogy Üzbégen 19 dülő közt nem kevesebb mint kilenc magyar hangzású, valamint hogy itt az 1715-iki összeírásakor a családok kétharmad része magyar nevet viselt. Ebben a teljesen tót faluban jelenleg is a következő magyar nevű családok élnek: Miskolczy, Berecz, Varga, Szennyes, Szabados, Halász, Kárász, Császár. Szintúgy a ma egészen tót Csekejen: Varga, Doboss, Pálkás, Mészáros, Biró, Tót, Makó. Sarluskán a mult század elején 20 család közt csak két magyar nevet találtak; de a Nemzeti Múzeum helynévgyűjteménye szerint mégis akad néhány magyar dülönév (Egergát, Pod-Sáska). E falu tehát szintén magyar vala. Nemrég pedig azt olvashattuk, hogy bírāja egy megyei rendeletet azért utasított vissza, mivel az nem tót, hanem magyar nyelven volt írva. A vezeték nevek után ítélve, magyarok lakhattak továbbá az Elecskével szomszédos Andacson is. (Magyar családnevek Libertiny szerint: Mihályfy, Gutába, Gonda.) Igy tehát már is rekonstruálva látnók magunk előtt a zabori magyar területtel nyugatra határos vidék hajdani magyarságát, illetve a közelmúltban bekövetkezett eltótosodását.

Ez az eredmény további rekonstrukciók lehe-

tőségét helyezte kilátásba és az ez irányban folytatott kutatás csakugyan eredményre is vezetett. Igy a Sarluskához közel, a Nyitrára vezető országút szelén fekvő Kajsza, mint nemesi hely határozottan magyar vala. — Könyökön és Tormoson nem sikerült ugyan a magyarság nyomait föltalálnom. De a Nyitra éjszaki tőszomszédóságában fekvő Molnoson, mely még 1715-ben tőlnyomólag magyar lehetett (12 család közt hét magyar nevé), már megint akadnak magyar vezetéknevek: Bárány, Lengyel, Toth, Kertész, Kovács, Miskolczy, Miklós, Fűzy. (Libertiny). — A Nyitráról Galgóce vezető országút mellett, mely az előbb magyar Elecske mellett vezet el, ott találjuk a tót Alsó- és Felső-Récsényt, mely falvakról egy helybeli tudósítóm azt írja, hogy ott minden dülönév tót; azonban a Nemzeti Múzeumnak gyakrabban említett kéziratában úgy találok, hogy a dülök nagyobbik fele mindkét helyen magyar eredetűt árul el (igy amott Hosszúföldek, Fűzerdő, emitt Meleghegy, Kamacpuszta, Istvánchrast). A Galgóce alatti Kelecsény hét dülője közt is három magyar nevé (Vagyagos, Pusztadús, Csókaj). — Maga Galgóce eredetileg német telep; a ma egészen tót város dülői közt találunk azonban négy magyar hangzásút (Tokajka, Szoros, Gabos, és esetleg Balaton), jelölül annak, hogy a magyarság hajdan idáig is előrehatolt.

A Radosna völgyében fekvő tizenhárom község közül — mely ma mind tót — legalább is az alsó ötről bizonyítható, hogy magyar volt.

Ezek ugyanis 1. az előbb említett Üzbég, 2. Csab, 3. Szill, 4. Assakürt, 5. Ujlacska. Ennek az egész csoportnak hajdani magyarságát bizonyítja az ujlacscai ládában őrzött törökkorbelti okirat is, melyben Hassein érsekújvári basa, 1678 január 26 dikán, magyar nyelven szól e falvak bíráihoz. (Ez okirat azonban egyuttal szól Pásztó, Lakács, és Vicsáp falvainak is, melyek közül Vicsáp még ma is magyar, míg Lakács egészen tót). Assakürtől Pálos jegyző, a katolikus és lutheránus pap láttamozása mellett, a múzeum helynév-gyűjteményében azt említi, hogy a népmonda szerint itt hajdan magyarok laktak. Ugyanazt mondják Szillen is, míg Csabon és Ujlacsán még ma is magyar dülönévek járnak, mint amott például Felső- és Alsó-Kaptalan, Lehényke, Radoska, Gáborka, emitt Pallas, Bodorka.

Ezek után be volna tehát bizonyítva, hogy a nyitrai tót öbölnek a galgóce-nyitrai országúttól éjszakra Ujlacskaig terjedő vidéke részben teljesen, részben erősen magyar jellegű vala. Térjünk most át ezen országúttól délre, Semptéig és délkeletre Mocsonokig terjedő környékre. E vidéken tizenkét község van. És ezeknél is, az esetek többségében, csakugyan föltalálhatni a hajdani magyarság nyomait. (Vége köv.)

* 1848-ig Királyfalunak, később 1878-ig Királyfának nevezve; jelenleg Vág-Királyfa a neve.

* L. Ipolyi: Veresmarti élete és Varga Lajos: Egyháztörténet. S. Patak 1880. Az első magyar bibliafordítók egyike: Komjáthi Benedek itt született s innen menekült a törökök elől 1530-ban Husztra.

* Azon időben Irmély, I. Ipolyi id. h.

* Czörnig szerint (Ethnographie der oesterr. Monarchie III. köt. 70. l.), 1784-ben és a rá következő két évben 50 német családot telepítettek Mocsonokra. De azért még sem volt joga Csaplovicsnak e mezővárost az 1821-dik évben megjelent ethnographiai térképén németnek bejegyezni.

* L. Lampe-Ember 566. lap, 9. szám.

Telefon.

Z. A. Szénavár. Az előző szám mind egy szállag elfogyott, nem küldhettük. Jó kívánatáért köszönet.

V. Turna. Ugy van, amint írja, tehát semmi baj. **Csacsi.** A kért dologt eddig nem kaphattuk meg, bár a tekintetben történtek lépések. Egyébiránt szél-tében-hosszában tiszteltetjük a jó ismerősöket, kik mint reméljük, vakáció óta nem feledkeztek meg rólunk és a sok üdvös ígéretről.

B. Örmény. Szívesen megteesszük, amint alkalom kínálkozik.

Nyitra város tanácsától.

7070.96. kig. sz.

Hivatalos hirdetmény.

Mely szerint Nyitra város tanácsa részéről köztudomásra hozatik, hogy az

utcai szemét és marhavágóhídi trágya, a homokszedési jog, a kovács s bogárnár és labbelli munkáknak

ujjabb három (3) évre való kibérlése, illetve kiadására határnapul **f. 1896. évi október hó 8-ának d. u. 3 órája** tüzetett ki.

Miről az érdekeltek mihez tartás végett azzal értesítetnek, hogy az árverés, illetve az árlejtés a városház tanácstermében fog megtartatni, és hogy a feltételek a v. számvevőségnél hivatalos órák alatt megtudhatók.

Nyitrán, 1896. évi szeptember 19.

(P. H.)

A városi tanács.

Üzlethelyiség változtatás.

Van szerencsém a t. közönség b. tudomására hozni, hogy az eddig Kalmár-utcaiban létezett

férfi-szabó üzletemet

folyó évi október hó 1-től

Megyeház-utca Löger-féle házba

tettem át.

Kiváló tisztelettel **Weigl Antal.**

1944/1896. tkvi sz.

ÁRVERESI HIRDETÉMÉNYI KIVONAT.

A vágsellyei kir. járásbíróóság mint telek-könyvi hatóság közhírré teszi, hogy Csambalik István, Mihály, Márton, György, József végrehajthatóknak **Bennár Márton** köpösi lakos végrehajtást szenvedő elleni 190 frt tőkekövetelés és járuléki iránti végrehajtási ügyében a nyitrai kir. törvényszék (a vágsellyei kir. járásbíróóság) területén levő Köpösd községben fekvő, a köpödi 77. sz. tjkvbeli A. I. sor 92. hrsz., 74. házszám ingatlanból a végrehajtást szenvedett Bennár Márton nevére irt $\frac{3}{4}$ részre, és az 1881. évi LX. t.-c. 156. §-a értelmében a társ-tulajdonos Bennár Mártonné szül. Csambalik Viktória nevére irt $\frac{1}{4}$ részre, vagyis az 74. házsz. ingatlanra az árverést 320 frtban ezennel megállapított kikialtási árban elrendelte, és hogy a fennebb megjelölt ingatlan az 1896. évi december hó 4-ik napján délelőtti 10 órakor Köpösdön a községházánál megtartandó nyilvános árverésen a megállapított kikialtási áron alól is eladatni fog.

Árverezni szándékozók tartoznak az ingatlan becserának 10%-át vagyis 32 forintot bánatpénzül készpénzben, vagy az 1881: LX. t.-cz. 42. §-ában jelzett árfolyammal számított és az 1881. évi november hó 1-én 3333. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet 8. §-ában kijelölt óvadékképes értékpapirban a kiküldött kezéhez letenni, avagy az 1881: LX. t.-c. §-a értelmében a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt átszolgáltatni.

Kelt Vágsellyén, 1896. évi szeptember hó 8. napján.

A vágsellyei kir. járásbíróóság mint telek-könyvi hatóság.

(P. H.)

Platthy,
kir. jbiró.

SOUKENIK JÁNOS

ORGONA-ÉPÍTŐ
S Z E G E D E N.

Elvállal mindennemű

uj orgonák építését

bármily alakban és nagyságban jutányos árak mellett a legújabb és leggyakorlatibb rendszer szerint.

Régi orgonák átépítését, javítását és hangolását jótállás mellett elvállalom.

Uj harmóniumokat

kellemes, erőteljes hanggal, tartós szerkezettel **75 frttól** kezdve számítok.

Templomi berendezéseket,

oltárok, szószékek, gyantató-székek, keresztes-kutak és padok készítését a legjutányosabb árak mellett elvállalom.

A jelen olesó közlekedési árak mellett az ország bármely részében teljesítek mindennemű idevágó munkát, a nélkül, hogy azt t. vevőim megéreznek.

Rajzok és költségvetésért díjat nem számítok.

Tisztelettel

SOUKENIK JÁNOS,
orgona-építő

Szegeden, Belváros.

19—26.

== Lakás: ==

Szeged, Boldogasszony-sugarat 25. szám.

Csemege-szőlő

napi ár szerint kapható

LIPTOVSKY ISTVÁN-nál

Nyitrán.

Vidéki megrendelések legolcsóbban és pontosan eszközölköttek.

Részvényalaptőkéje 100,000 frt, 1000 darab részvényben.

Magy. posta-takarékpénztári 4001. sz. chequeszámla clearing-forgalomban.

A NYITRAI NÉPBANK

mint részvénytársaság

elfogad betéteket a legjutányosabb feltételek mellett; leszámítól váltókat, betéti könyvecskéket;

kölcsönöket ad ingatlanokra a legkisebb kamatláb és szabott ügyvédi díjak mellett amortizációra különböző tervekben;

előleget ad arany- és ezüstneműekre, sorsjegyek, részvények- és másnemű értékpapírokra;

elad és vesz mindennemű értékpapírt napi árfolyamban;

felvilágosítással szolgál és mindennemű megbízást teljesít: bank-, pénz- és biztosítási ügyekről.

Az igazgatóság.

Alapított 1869ben. — Székháza: Városháztér 3. sz.

5499/1896. t.lkvi sz.

Hirdetmény.

Kis-Lapás község telekkönyve birtokszabályozás következtében az 1896. évi 2579. számú szabályrendelettel képest átalakították és ezzel egyidejűleg mindazon ingatlanokra nézve, amelyekre az 1886. XXIX., az 1889. XXXVIII. és az 1891. XVI. t. c. cikkek a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzését rendelik az 1892. XXIX. t. cikkben szabályozott eljárás a teleknyvjegyzőkönyvi bejegyzések helyesbítésével kapcsolatosan fogantatottak.

E célból az átalakítási előmunkákat hitelesítése és a helyszíni eljárás a jelzett községben

az 1896. évi november hó 9-én

fog kezdődni.

Ennélfogva felhívom:

1) az összes érdekeltet, hogy a fent érintett hitelesítési tárgyaláson személyesen, vagy meghatalmazott által jelenjenek meg, és az új telekkönyvi tervezet ellen netalán észrevételeiket annál bizonyosabban adják elő, mert a régi telekkönyv végleges átalakítása után téves átvezetésből eredhető kifogásokat jóhiszemű harmadik személyek irányában többé nem érvényesíthetik.

2) Mindazok a kik valamely ingatlanhoz tulajdonjogot tartanak, de telekkönyvi bekebelezésre alkalmas okirataik nincsenek, hogy az átírára az 1886. XXIX. t. c. 15—18 és az 1889. XXXVIII. t. c. 5. 6. és 7. és 9. §-ai értelmében szükséges adatokat megszerezni iparkodjanak és azokkal igényeiket a kiküldött előtt igazolják, avagy oda hassanak, hogy az átruházó telekkönyvi tulajdonos az átruházás létrejöttét a kiküldött előtt szóval ismerje el és a tulajdonjog bekebelezésére engedélyt nyilvánítsa, mert különben jogait ezen az úton nem érvényesíthetik és a bélyeg- és illetékátengedési kedvezménytől is elesnek; és

3) Azok, kiknek javára tényleg már megszünt követelésre vonatkozó zálogjog, vagy megszünt egyéb jog van nyilvankönyvileg bejegyezve, úgyszintén az ily bejegyzésekkel terhelt ingatlanok tulajdonosai, hogy a bejegyzett jognak törlesztését kérelmezzék, illetve hogy törlési engedély nyilvánítsa végett a kiküldött előtt jelenjenek meg, mert ellenesetben a bélyegmentesség kedvezménytől elesnek.

Kelt Nyitrán, a kir. Törvényszék mint telekkönyvi hatóságnál 1896. évi szeptember 21-én.

1—3

(P. H.)

Palásthy,

kir. tszéki bíró.

Hirdetmények

NYITRAMEGYEI SZEMLE

részére

jutányos áron felvétetnek a kiadóhivatalban.

2-szeres és 3-szoros termékek

csakis mesterségesen szárított

műtrágyával

érhetők el

Hungária műtrágya, kénsav és vegyi ipar részvénytársaság Budapest.

Herényi Gotthard Sándor és Rovara Frigyes művét érdeklődőknek ingyen és bérmentve küldjük meg.